

Εκκλησιαστικό ανέκδοτο: Ο «Ελληνοχριστιανικός Πολιτισμός»

✘ Ο όρος αυτός (Ελληνοχριστιανικός Πολιτισμός) δεν σημαίνει τίποτε, και δεν υπάρχει στα λεξικά. Και δεν σημαίνει τίποτα, γιατί Ελληνοχριστιανικός Πολιτισμός δεν υπήρξε ποτέ. Στα 1.000 και περισσότερα χρόνια του βυζαντινορθόδοξου κράτους ο Ελληνισμός εξωβελίσθη, εχλευάσθη και κατεστράφη με λύσσα από τον ορθόδοξο κλήρο και τις κρατικές αρχές του Βυζαντίου.

Ο όρος είναι μάλλον χαλκευμένο σύνθημα ορισμένων ορθοδόξων κύκλων και ρητόρων και εμφανίζεται μετά την απελευθέρωση της Ελλάδος*, άρχισε δε τελευταίως να καταχωρείται δειλά μεν άλλα επίμονα και στα σχολικά βιβλία. Σε όλη την διάρκεια της βυζαντινής εποχής, αλλά και της τουρκοκρατίας, δηλαδή επί 1500 περίπου χρόνια, δεν ανεφέρθη ποτέ τέτοια λέξη. Χρησιμοποιείται όμως τώρα τελευταία και με την επανάληψη αρχίζει σιγά-σιγά να πιάνει. Μαζί μ' αυτόν ακούγονται δειλά -δειλά και άλλοι οροί όπως Έλληνας ορθόδοξος, Ελληνισμός και Ορθοδοξία, κ.λπ. πού και αυτοί, για τους ιδίους λόγους, είναι κενοί περιεχομένου.

Σκοπός της δημιουργίας και διαδόσεως τέτοιων όρων-συνθημάτων είναι να πεισθούν απλοί πολίτες ότι σωστός Έλληνας είναι μόνο ο ορθόδοξος χριστιανός! Αν λ.χ. κάποιος Έλληνας πολίτης θελήσει να πιστεύει ας πούμε στους Ολύμπιους θεούς των αρχαίων Ελλήνων, ή σε οποιαδήποτε αίρεση και θρησκεία, ή αν θελήσει να μην εμπλέκει το θρησκευτικό του συναίσθημα με την Εκκλησία και τον κλήρο, ή να πιστεύει στο δικό του θεό, ή ακόμη να είναι άθεος κ.λπ. αυτός δεν είναι σωστός Έλληνας! Έχουν επιτύχει δηλαδή να οικοδομηθεί μέσα μας η εντύπωση ότι, αν δεν είναι κανείς χριστιανός ορθόδοξος, δεν είναι σωστός Έλληνας!

Είναι όμως γνωστό ότι σωστός Έλληνας είναι ο πολίτης εκείνος πού μετέχει της Ελληνικής παιδείας, αρχαίας και νέας, και ας πιστεύει σε οποιαδήποτε θρησκεία αυτός επιθυμεί. Τα κατεστραμμένα δε από τους ορθοδόξους χριστιανούς του Βυζαντίου αρχαία ελληνικά καλλιτεχνήματα και μνημεία μαρτυρούν ότι οι άνθρωποι αυτοί δεν μετείχαν της ελληνικής παιδείας. Και πράγματι ουσιαστικώς δεν μετείχαν. Γνωρίζουμε ότι ο πολιτισμός είναι δημιούργημα αιώνων ενός λαού η λαών πού έζησε σε έναν ορισμένο χώρο. Ο πολιτισμός αυτός λαμβάνει το όνομα του αρχηγού η το όνομα του λαού η λαών η ακόμη και το όνομα της περιοχής πού

έζησαν η ζουν αυτοί οι λαοί. Λέμε λ.χ. Μινωικός Πολιτισμός, Κυκλαδικός Πολιτισμός, Ελληνικός Πολιτισμός, Γαλλικός, Ινδικός, Κινεζικός, Αραβικός Πολιτισμός. Επίσης λέμε Ελληνορωμαϊκός, Ευρωπαϊκός, Δυτικός Πολιτισμός. Ποτέ δεν ακούσθηκαν οι όροι Ισπανοχριστιανικός Πολιτισμός, Ιταλοχριστιανικός Πολιτισμός, Ρωμαιοχριστιανικός Πολιτισμός, Περσικομαμεθανικός Πολιτισμός, Αραβομαμεθανικός Πολιτισμός, Ταϋλανδοβουδιστικός Πολιτισμός, Κινεζικοκομφουκικός Πολιτισμός, Χριστιανοευρωπαϊκός Πολιτισμός. Παρ' όλα αυτά μερικοί επιμένουν να μιλούν για Ελληνοχριστιανικό Πολιτισμό.

Ο Χριστιανισμός, όπως ο Βουδισμός, ο Μωαμεθανισμός κ.λπ. είναι θρησκείες και αποτελούν στοιχεία του πολιτισμού των λαών πού τις πρεσβεύουν, όπως είναι σήμερα οι Λαοί της Ελλάδος, Ευρώπης, Ινδίας, Τουρκίας, Αραβίας. Ο όρος «Ελληνοχριστιανικός Πολιτισμός» επομένως είναι εφεύρημα της νέας εποχής και αποσκοπεί στο να σύνδεση το Χριστιανισμό με τον Ελληνισμό, πού όμως είναι δύο μεγέθη τελείως διαφορετικά και αντίθετα .

Στην βυζαντινή εποχή οι ιεράρχες χλεύαζαν τον Ελληνικό Πολιτισμό και αναθεμάτιζαν τους Έλληνες από του άμβωνα. Σήμερα δεν μπορούν πλέον να κάνουν κάτι τέτοιο και προσπαθούν με διάφορα εφευρήματα να βρουν και αυτοί μία θέση μέσα στην Νέα Ελλάδα, πού δημιούργησε η επανάσταση του 1821. Διαδίδεται ότι για τις καταστροφές του Ελληνικού Πολιτισμού και τις σφαγές των Ελλήνων κατά την βυζαντινή περίοδο, είναι υπεύθυνοι μερικοί φανατικοί ιεράρχες και αυτοκράτορες. Δεν είναι όμως αυτή η αλήθεια. Οι τότε αρχιερείς και οι Σύνοδοι, ως σώμα, αλλά και όλοι οι τότε μοναχοί είναι υπεύθυνοι για το διαπραχθέν ανοσιούργημα.

Είναι αναμφισβήτητη αλήθεια ότι μετά την πτώση του Βυζαντίου, κατά την διάρκεια της τουρκοκρατίας και στα προ της επανάστασεως του 1821 χρόνια, οι απλοϊκοί κατώτεροι κληρικοί, πού ζούσαν καθημερινώς μαζί με τον ραγιά Έλληνα τα βάσανα, τα όνειρα, τις πίκρες και τις χάρες του, τον πόθο και τους αγώνες του για ελευθερία, αλλά και οι ιεράρχες εκείνοι, πού είχαν μνηθεί από την Φιλική Εταιρεία, όπως ο Παπαφλέσσας, ο επίσκοπος Μεθώνης Γρηγόριος, ασφαλώς δε και πολλοί άλλοι, συμπαραστάθηκαν, αγωνίστηκαν και μερικοί έπαθαν και μαρτύρησαν για την πατρίδα τους.

Όμως πρέπει να τονισθεί ότι όλοι αυτοί οι άξιοι ιερωμένοι ενήργησαν κατά την επανάσταση του 1821 ως άτομα και όχι ως σώμα. Το Σώμα του οργανωμένου ανωτέρου κλήρου, ενώ μπορούσε, δεν συμμετείχε στην μετάδοση συγχρόνου και

ελευθέρας παιδείας στους σκλαβωμένους Έλληνες και δεν θέλησε να γίνει η Επανάσταση των Ελλήνων, για ν' απελευθερωθούν από τον τουρκικό ζυγό.

Όμως, μετά την απελευθέρωση της Πατρίδος, έπρεπε να βρεθεί κάποιος τρόπος ώστε να ξεχασθούν τα παλιά. Να μη θυμόμαστε τον Αλάριχο, τον Κυνήγιο, τον Θεοδόσιο Α', τον επίσκοπο Θεσσαλονίκης Αχόλιο, τον Αρκάδιο, τον Θεοδόσιο Β', τον πατριάρχη Αλεξανδρείας Κύριλλο, τον Ιουστινιανό Α' τους αρχιεπισκόπους και επισκόπους, τους μοναχούς και όλους τους άλλους κληρικούς, πού εγκλημάτησαν κατά του Ελληνισμού. Να μη μιλάμε καθόλου για την αρνητική στάση των ιεραρχών πριν κηρυχθεί η επανάσταση του 1821. Έπρεπε λοιπόν οπωσδήποτε να βρεθεί ένα «Modus vivendi» αμέσως μετά την απελευθέρωση, ώστε όλοι μαζί, ιεράρχες και Ελληνισμός, θύτες και θύματα, να μπορέσουν να ενωθούν και να ζήσουν μέσα στη νέα κατάσταση πραγμάτων, που διαμορφώθηκε μετά την Αναγέννηση, την Γαλλική Επανάσταση του 1789, τον Νέο Ελληνικό Διαφωτισμό και την Ελληνική Επανάσταση του 1821.

Όμως στην νέα κατάσταση πραγμάτων, οι αλλαγές πού έχουν προκύψει για τους Έλληνες είναι πολλές και σημαντικές: Τώρα, πού δεν υπάρχει ούτε Αυτοκράτωρ, ούτε Σουλτάνος. Μπορούν οι Έλληνες να λένε επί τέλους ότι είναι Έλληνες, χωρίς να κινδυνεύουν να αφορισθούν από τον κλήρο! Μπορούν να ομιλούν για τους αρχαίους Έλληνες και τόν πολιτισμό τους, για τον Ελληνισμό! Μπορούν να παρακολουθούν μαθήματα στο ελεύθερο Πανεπιστήμιο Αθηνών, που έκλεισε ο Ιουστινιανός! Πηγαίνουν στους Ολυμπιακούς αγώνες των ειδωλολατρών Ελλήνων, πού κατηγόρησαν οι πατέρες της εκκλησίας και κατήργησε ο Θεοδόσιος ο Μέγας. Οι νέοι αθλούνται στα γυμναστήρια, όπως τότε στην αρχαία Ελλάδα. Μπορούν να δίδουν στα παιδιά τους ονόματα όχι εβραϊκά, πού υπάρχουν στην χριστιανική ονοματοθεσία, άλλα και ελληνικά. Παρακολουθούν τραγωδίες ειδωλολατρών αρχαίων Ελλήνων τραγικών στα αρχαία θέατρα, πού απαγόρευαν οι πατέρες της εκκλησίας! Μιλούν για ελευθερία, ανεξιθρησκία, έθνος, πατρίδα, ελευθερία συνειδήσεως και άλλα φοβερά, πού ο κλήρος κατέκρινε τότε κατά την περίοδο της βυζαντινής κυριαρχίας! Υπάρχει Βουλή και τύπος, που ελέγχει τους πάντες και τα πάντα! Και άλλα πολλά. Μπορούν επί τέλους οι Έλληνες να σκέπτονται, να ονειρεύονται και να αποφασίζουν αυτοί για την ζωή τους. Ξέκοψαν δηλαδή οι περισσότεροι από το ποίμνιο και την καθοδήγηση του ποιμενάρχη και αρμενίζουν πλέον ελεύθεροι στη ζωή ως Έλληνες.

Έπρεπε λοιπόν να ευρέθη ένας τρόπος, πού να συμβιβάζει τα πράγματα, ώστε όλοι να ζήσουν αρμονικά μέσα στη μικρή μας Ελλάδα στην νέα αυτή κατάσταση των

πραγμάτων. Και, ως εκ θαύματος, ευρέθη! Οι τρεις Ιεράρχες! Θυμήθηκαν ότι οι τρεις ιεράρχες είχαν λάβει ελληνική παιδεία. Τους ανέσυραν λοιπόν με σπουδή από τα συρτάρια, τους ονόμασαν προστάτες των γραμμάτων και της παιδείας, κατασκεύασαν τον όρο Ελληνοχριστιανικός Πολιτισμός, βρήκαν μερικά αποσπάσματα επαινετικών λόγων του Μ. Βασιλείου για μερικούς αρχαίους Έλληνες συγγραφείς -από τους άλλους δύο ιεράρχες δεν έβρισκαν τίποτε- και έσπευσαν να τα καταχωρίσουν στα σχολικά βιβλία, με την σφραγίδα του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, ώστε το πράγμα να αποκτά πρόσθετο κύρος και να διδάσκεται υποχρεωτικώς στην σπουδάζουσα νεολαία.

Παρατηρούμε σήμερα στα σχολικά Βιβλία αποσπάσματα λόγων του Μ. Βασιλείου και περικοπές του Ιερού Ευαγγελίου, δίπλα σε κείμενα αρχαίων Ελλήνων ειδωλολατρών! Παραλλήλως καθιερώνεται γιορτή των τριών Ιεραρχών. Γράφονται κάθε χρόνο πύρινοι και πειστικοί λόγοι, που εκφωνούνται με πάθος και με περισσή σοβαρότητα στην Ακαδημία Αθηνών, μπροστά στην ηγεσία του κράτους και των πνευματικών ανθρώπων της χώρας και ακούσουν οι πάντες με σοβαρότητα και δέος τις αξιόλογες και εργώδεις προσπάθειες του ρήτορα να πείσει ότι οι τρεις Ιεράρχες έσωσαν και προώθησαν τον Ελληνικό πολιτισμό (μερικοί ρήτορες, για να μη στασιάζει η γλώσσα προς το πνεύμα τους, παρακάμπτουν αμέσως με επιδεξιότητα το θέμα και ομιλούν για αλλά άσχετα πράγματα). Λόγοι θερμοί εκφωνούνται επίσης κάθε χρόνο από θεολόγους και φιλόλογους στην σπουδάζουσα νεολαία. Έτσι αποδεικνύεται περιτράνως το ποθούμενο, δηλαδή η σύζευξη της Ορθοδοξίας με τον Ελληνισμό, και η αδελφοσύνη των ιεραρχών με τους Έλληνες. Πόση υποκρισία!

Για το τείχος, πού είχε υψώσει η ορθοδοξία μεταξύ Χριστιανισμού και Ελληνισμού, για το γκρέμισμα των αρχαίων μνημείων από τους επισκόπους και τους μοναχούς, για το κλείσιμο των ελληνικών σχολών από τον Ιουστινιανό και την αποδημία των Ελλήνων δασκάλων, για την απαγόρευση στους Έλληνες να διδάσκουν, για την παράδοση της παιδείας στους κληρικούς, για τον αφορισμό από τον κλήρο των Ελλήνων πού ήθελαν να ονομάζονται Έλληνες, για το κάψιμο των βιβλίων των αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων, για την μετατροπή του Παρθενώνος και άλλων αρχαίων Ελληνικών ναών σε χριστιανικούς, για την καταστροφή και παράδοση των αρχαίων ελληνικών ναών ακόμη και σε πόρνους, για το παλούκωμα, πνίξιμο και σφαγή 100.000 Ελλήνων Παυλιανιτών αμέσως μετά την καθιέρωση της εορτής της ορθοδοξίας, για τον διωγμό και τον θάνατο τόσων άλλων Ελλήνων, που πίστευαν στα πάτρια και κατέφυγαν για να σωθούν στους Πέρσες και στους

Άραβες, για τον Αλάριχο, για τον Κυνήγιο και άλλα φρικτά δεν λένουν στους λόγους τους ούτε μια λέξη!

Διακηρύττουν με θέρμη την σύζευξη Χριστιανισμού και Ελληνισμού (αν είναι δυνατόν!), την οποία επί 1000 χρόνια βυζαντινής καταδυναστεύσεως με λύσσα απέρριψε το κράτος σύσσωμος ο βυζαντινός ανώτατος ορθόδοξος κλήρος. Οι ακαδημαϊκοί μας γνωρίζουν την αλήθεια. Χωρίς ντροπή ανέχονται να ακούσουν όλες αυτές τις αναλήθειες και τις χειροκροτούν! Κανένας τους δεν είχε το σθένος να βροντοφωνάξει αλήθεια! Με την σιωπή τους αυτή υβρίζουν, αντί να τιμούν, όλους εκείνους που υπήρξαν θύματα της μισαλλοδοξίας του κλήρου. Ασεβούν δε και προς την μνήμη των προγόνων, τις ιδέες των οποίων αναπτύσσουν στα αμφιθέατρα. Όμως οι φτωχοί, ρακένδυτοι και αγράμματοι Έλληνες του 1821 πολέμησαν και σκοτώθηκαν για να μπορούν οι σημερινοί ακαδημαϊκοί να ζουν ελεύθεροι και να λένουν στα παιδιά μας την αλήθεια.

Τώρα, που μετά την Γαλλική και Ελληνική Επανάσταση, γκρεμίσθηκαν οι αυτοκρατορίες, κατέπεσε και το βυζαντινό ασιατικό δίδυμο: Επουράνιος και Επίγειος Βασιλεύς. Στην θέση του επίγειου βασιλέως δεσπότη είναι τώρα ο Ελληνισμός, το ελληνικό έθνος, η πατρίς, η πνευματική ελευθερία, η παιδεία, η κριτική, η ελεύθερη δημοσιογραφία κ.ά. Οι ιεράρχες, κάνοντας την ανάγκη φιλοτιμία, σπεύδουν να προσαρμοσθούν με όλες τους τις δυνάμεις στη νέα κατάσταση πραγμάτων. Δεν θα λένουν τώρα λ.χ. ότι ήταν αμαρτία προς τον Θεό η ανυπακοή προς τον Σουλτάνο. Δεν θα μιλούν κατά της ελευθερίας. Δεν θα λένουν ότι το σύνταγμα του Ρήγα Φεραίου ήταν αντίθετο προς τα ορθόδοξα χριστιανικά δόγματα. Δεν θα αφορίζουν τον Έλληνα όταν λέγει ότι είναι Έλληνας. Δύσκολα πράγματα βέβαια, την μία ημέρα να λες τούτο και την άλλη το αντίθετο, αλλά θα το επιτύχουν ιεράρχες μας.

Παλαιότερα οι προκάτοχοι τους κατέστρεψαν ολόκληρο αρχαίο Ελληνικό Πολιτισμό, διέλυσαν με τις θρησκευτικές τους διενέξεις την βυζαντινή αυτοκρατορία, κατακρεούργησαν χιλιάδες Ελλήνων και άλλα φρικιαστικά, δεν θα μπορέσουν τώρα να αλλάξουν και να προσαρμοσθούν στη νέα κατάσταση πραγμάτων; Θα αλλάξουν και θα προσαρμοσθούν. Θα εξακολουθήσει βεβαίως ο κόσμος να είναι για τους ιεράρχες πεδίο δράσεως του διαβόλου, και ως εκ τούτου, για να σώσουν τους πιστούς, θα αγωνίζονται όχι μόνο κατά των απειράριθμων αμαρτιών αλλά και κατά πάντων των Σατανάδων, Ιεχωβάδων, Εβραίων, Αντίχριστων, Φράγκων, αιρετικών, Βολταίρων, Κοραήδων, Παπικών, Τεκτόνων, Μασόνων, Ευρωπαϊστών, (χυδαϊστί: Ευρωλιγούρηδων) και μυρίων άλλων

αποκρουστικών απίστων και επικινδύνων εχθρών του γένους και της Ορθοδοξίας σε Ανατολή και Δύση, σπέρνοντας έτσι -πάντοτε στο όνομα της θρησκείας της αγάπης- το μίσος στις ψυχές των ανθρώπων. Ανοχή καμιά! Για τους ιεράρχες ο βίος χωρίς εχθρούς, από τους οποίους επωμίζονται το χρέος να μας σώσουν, φαίνεται να είναι αβίωτος!

Ταυτοχρόνως, για να παρουσιάσουν στον λαό ένα κοινωνικό πρόσωπο, θα επιδεικνύουν αμέριστο το ενδιαφέρον τους για το νέα προβλήματα, πού απασχολούν τους ανθρώπους και μάλιστα τους νέους: Έιντζ, ναρκωτικά, επιθετικότητα, παιδεία, περιβάλλον κ.λπ. διεισδύοντας έτσι και σε θέματα αρμοδιότητος του κράτους. Οι ιεράρχες αναγκαστικώς έχουν αποδεχτεί την κατάσταση πραγμάτων, που διεμορφώθη στην Ελλάδα μετά την εθνεγερσία του 1821 και γίνονται τώρα οι ειλικρινέστεροι, φλογερώτεροι, ενθουσιωδέστεροι άλλα και οι φανατικότεροι οπαδοί και υπερασπιστές του Ελληνισμού! (ανάγκη και θεοί πείθονται). Καθώς όμως προσμειγνύουν τον Ελληνισμό με την Ορθοδοξία, δημιουργούν εύλογες απορίες, αμηχανία τρομερή άλλα και σύγχυση αθεράπευτη στα πνεύματα των ανθρώπων, διότι:

α) Οι μεν σημερινοί λάτρεις της Ρωμιοσύνης γνωρίζουν ότι στο Βυζάντιο οι τότε ιεράρχες δεν θεωρούσαν καλούς ορθοδόξους χριστιανούς τους ελληνίζοντας, εκείνους δηλαδή πού ήσαν Έλληνες, λάτρεις του πολιτισμού των αρχαίων Ελλήνων προγόνων, και τους αφόριζαν και

β) Οι δε σημερινοί λάτρεις του αρχαίου και νέου Ελληνισμού, κινδυνεύουν να μη θεωρούνται κατά τους ιεράρχες καλοί Έλληνες, αν δεν είναι χριστιανοί ορθόδοξοι!

Οι προσαρμογές αυτές των ιεραρχών θυμίζουν τις «Οβιδιακές Μεταμορφώσεις» αλλά και το διήγημα του Τσέχοφ «Ο Χαμαιλέων». Τί να κάνουμε; Έτσι είναι ο κόσμος! Όλοι μας αλλάζουμε με τον χρόνο και κατά τις περιστάσεις! Και ενώ προσαρμόζονται οι ιεράρχες εύκολα στις νέες απαιτήσεις των καιρών, παραλείπουν επιμόνως μερικά πράγματα, πού θα τους τιμούσαν: Δεν εξηγούν λ.χ. στον ελληνικό λαό γιατί οι προκάτοχοί τους στο Βυζάντιο έδιωξαν τους Έλληνες, χλεύασαν την σοφία τους, κατέστρεψαν τα μνημεία, κατήργησαν την ελληνική παιδεία. Ούτε αναζητούν λ.χ. τις τοποθεσίες όπου ο Άλκιβιαδής, συνεργαζόμενος με τους μοναχούς και τον κλήρο της εποχής εκείνης, έσφαξε ήβηδόν τους Έλληνες, η δε Αγία Θεοδώρα παλούκωσε 100.000 Έλληνες, ώστε να μεταβούν εκεί και να αποθέσουν δύο λουλούδια.

Δεν αισθάνονται την ανάγκη να καυτηριάσουν τα εγκλήματα πού οι κληρικοί

εκείνοι διέπραξαν κατά του Ελληνισμού και να ζητήσουν, για τις πράξεις εκείνων των συναδέλφων τους, συγγνώμη από το ελληνικό έθνος (ο πάπας Παύλος Β΄ ζήτησε ήδη συγγνώμη για τους διωγμούς, τις καταστροφές και τις πιέσεις που επί δέκα και πλέον αιώνες διέπραξε η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία [Καθημερινή, 15 Μαρτίου 2000]). Αυτά βεβαίως απαιτούν γενναιότητα ψυχής, την οποία φαίνεται ότι έχουν οι ιεράρχες, όταν τους βλέπουμε να αγοράζουν από του άμβωνα. Ας πουν επί τέλους οι ιεράρχες στον ελληνικό λαό γιατί τότε στο Βυζάντιο οι προκάτοχοί τους εξύβριζαν και χλεύαζαν τους Έλληνες και την σοφία τους, ενώ τώρα λένουν και πράττουν άλλα...

* Ο όρος «Ελληνοχριστιανικός Πολιτισμός» επινοήθηκε το 1852 από τον Επτανήσιο λόγιο Σπυρίδωνα Ζαμπέλιο. Ο Ζαμπέλιος υπήρξε ο εισηγητής της σύνδεσης αρχαίας Ελλάδας – Βυζαντίου – νεώτερης Ελλάδας. Το Βυζάντιο, το οποίο θεωρείτο από τον Διαφωτισμό ως ολέθρια περίοδος οπισθοδρόμησης και ρήγματος στην πορεία του ελληνισμού, προβάλλεται τώρα ως το αντίθετο δηλαδή, ως το ιστορικό μόρφωμα, που διατήρησε τον ελληνισμό και τον πολιτισμό του. Αυτή την άποψη περί Ελληνικής Ιστορίας καθιέρωσε ο Παπαρρηγόπουλος ως επίσημη, στη νεοελληνική συνείδηση. Ενώ, επίσης το 1852, ακούγεται από τον Θ. Ζαΐμη στη Βουλή το ανιστόρητο ότι, «η Εκκλησία διατήρησε την εθνική και πνευματική ενότητα του ελληνισμού [και] στα χρόνια της δουλείας». Τα σημάδια της αναβίωσης του θρησκευτικού πνεύματος, ήταν πολλαπλά και, πράγμα πιο σημαντικό, ήταν ανιχνεύσιμα σε όλα τα επίπεδα της ελληνικής κοινωνίας: στην επίσημη κρατική πολιτική, στη πνευματική ζωή και στη λαϊκή παράδοση. Το κράτος αναγνώρισε επίσημα τη ρύθμιση του εκκλησιαστικού ζητήματος με ειδικό νόμο το 1852, ο οποίος αναγόρευε τη σύνοδο της Εκκλησίας της Ελλάδος σε θεματοφύλακα της πνευματικής και εθνικής ενότητας. Εγκύκλιος της 17/1/1853 του υπουργού «επί των εκκλησιαστικών και της δημοσίας εκπαιδεύσεως» Σταύρου Βλάχου, κάνει λόγο για την αναγκαιότητα του τακτικού εκκλησιασμού, όχι μόνο των μαθητών, αλλά και των διδασκόντων. Επίσης, μια άλλη υπουργική εγκύκλιος του 1854 διατάσσει την επαναφορά στα δημοτικά σχολεία της χρήσης βιβλίων, που ήδη τότε θεωρούνταν ξεπερασμένα, δίνοντας έμφαση στην Οκτώηχο και το Ψαλτήρι. Επίσης απαιτούνταν από τους μαθητές, εκτός από τις εκκλησιαστικές ακολουθίες του εσπερινού του Σαββάτου και της θείας λειτουργίας της Κυριακής, να παρακολουθούνται και αυτές των εορτάσιμων ημερών. Με την εγκύκλιο του 1857 επιτρέπεται(!) στους μαθητές να εκκλησιάζονται στο ναό του τόπου κατοικίας τους και όχι απαραίτητα στο ναό, που επιλέγεται από το σχολείο. Το 1874 εισάγεται στη Βουλή, το ισχύον και σήμερα, επαίσχυντο νομοσχέδιο βάσει

του οποίου μπορεί ένας ιερέας να είναι και δημοδιδάσκαλος. Στα τέλη της δεκαετίας του 1870, στην εκατονταετή αναμέτρησή της με τον νεοελληνικό Διαφωτισμό, η χριστιανορθόδοξη θεοκρατία μπορεί να αισθάνεται νικήτρια. Το Αυτοκέφαλο έμεινε κενό γράμμα και δεν μπόρεσε να την εμποδίσει από το να κατακτήσει ξανά ένα κράτος-υπηρέτη. Έκτοτε οι πολιτικοί του την τρέμουν (βλ. «πολιτικό κόστος»). Τα εκπαιδευτικά προγράμματα δεν καταρτίζονται, αν δεν τεθούν προηγουμένως υπό την επίβλεψή της. Δεν υπάρχει σχεδόν καμμία μορφή δημόσιας συζήτησης, (π.χ. τηλεοπτικής) για σχεδόν οποιοδήποτε ζήτημα, στην οποία να μην συμμετέχει έστω ένας ιερωμένος και στην οποία να μην ζητηθεί παρακαλεστιά η ετυμηγορία του. Κάθε δημιουργική δύναμη και κάθε άξιο λόγου πνεύμα σε αυτή τη χώρα, θα τη βρίσκει εμπόδιο στον δρόμο του. Έκτοτε θα ευλογεί όλες τις εξάρσεις οπισθοδρόμησης, όποτε εκδηλώνονται: από τους αφορισμούς κατά των εξεγερμένων του 1805 και του 1821 μέχρι τη δικτατορία του Μεταξά το 1936-1941, την πλήρη εισαγωγή της χώρας στον εθνοσωτήριο γύψο της στρατιωτικής «επανάστασης» του 1967-1974, αλλά και μέχρι σήμερα, η ελληνοχριστιανική απάτη αποτελεί το μόνιμο θεωρητικό υπόβαθρο της δράσης του νεοβυζαντινού σκοταδισμού.